



naas - maas

IKAS elkargoaren batzarrea

Joan den Iraillean, Baionan bildu zen Euskaltzaindia, *Musée basque* delako aretoan; leku berean bizpairu egunez izan ziren IKAS delakoaren biltzarreen kariatara.

IKAS elkargoaren gain dago eskolategi publikoetan euskaraz irakurtzen irakasteko egitekoa.

Loi Dieuxonne batez baliatuz, asi ziran Franziaiko Euskalherrian euskara zerbait eskoletan irakatsi naiez. Damurik, traba eta bez-topa-arri geiegi atxematen tuzte iparraldeko gure anaiek bere egin beharretan. Maisu geienak erdaldunak izanki, Pariseko agintariek behar diren erreztasunik azken denboretan ez eman nai; eta aundiena eta deitoragarriena, guraso euskaldunen eta besteen gutiespena.

Gai premiatsu hortaz (euskara eskolan) andere Mailharin eta Michelena eta Villasante euskalzaiñak mintzatu ziren zentzu andiarekin, besteen artean. Zaitegui izkiriant ezaguna egon zen biltzarre horren gidari bezala; mintzalarien predikuak ilunskoak izaki nunbait lapurtarrentzat, zuzentzaileak euskera yator batera pasatu nai izan zituen, baina bere jardukitik etzuen preziski Hazparnekoa ematen.

Euskara berpizteko auzi hunetan deus ezta eginen, mintzatzeari ezpazaio izkiriatuari bezenbat indarra ematen. Euskal jende xehea sustarazteko leenik, jaunek eta anderek berek beharko dute beren artean euskaraz itzegin. Alferrik dira bestenez biltzarrak, sariketak eta predikuak.

Hemen gaindi berriz aunitzek euskara salbatua dela uste dute, eskolategian irakas-baimena erdiets orduko.

Bainan euskal maisuak eskas ba ditugu eta bai oraino aurren metodo bat egitekoa, zertako halako nekeetan burua autsi? Baimena gobernuak eman beharko baitigu, obé berari eskatzea maisu-inberri batzuk ere. Enaiz batere txantxetan ari gero; halako zerbait esana dago eta ez nornaien gandik, gure biltzarre nagusi horietako batean.

* * *

Euskal Festak Donostian

Urquijo Mintegiko eta Turismoko buruzagiek antolaturik, aurten 15 egunez luzatu dira oi diren Euskal asteko jaiak. Iraillean *Bordari* gure Ondarribiko lankide iaioak itzaldi bat egin zuen Errikoetxe zaarreko aretoan, euskara errikoi batean. Ondarribi eta ingurunetako gora berataz mintzatu zen, bertsugintza aipatuz; eta olerki pollit batzu ere irakurri zituen.

Plaza zaarrean Baztan-Garzaingo mutil-dantzari lerdenak aritu ziren arrats batez, eskuzarta ederrik bilduz.

Mutildantza horrek 10 soñu edo baditu, beialako mendetan abiatuak. Orai Baztanen bakarrik dantzazen dira, bainan leenago Bidaso errekaldean usatuak ziren; Baxenabarreko mutxiko-en idurikoak; eta Orion eta beste herrietan ere Azkuek bildu zituen horiek bezalako dantza soñuak. Arrue jaunak ele egoki batzu esan zituen taldea presentatzean.

Astelen eta astearte egunakari Donostiako aurren euskal etsaminak egin ziran *Urquijo* Mintegiko buruzagiak maiburuko zirela, Erriko-etxe zarreko areto nagusian. Ehun baino geiago mutiko-neskatiko bildu ziren, eta oi ez bezalako jakituria erakutsi zuten denek gure mintzairan. Sari asko banatu zabezten, eta leenbizikoeri dotorenak. Ala ere zordun gelditzen gara beren Irakasleekin.

Nafarroako txapelketak eta aurren-etsaminak

Leitze-n, joan den irailleko igande batez, jende aundia bildurik, errialde hortako bertsularien norgeiagoa egin zen, Prinzipe de Viana-ko *Euskal saillak* prestatuta, Euskaltzaindiaren laguntzarekin.

Aurkeztu zirenen artean Ieeneko lerroan *Narbarte* eta *Oreja*, ta Zabaleta eta Azpiroz aresoarrak. Leitzarrek ingurutxo dantza ederra atera zuten plazara. Eta aur euskaldun etsaminatuen artean, Diputazioneko sari-banaketa egin zen ere egun hortan.

ETXARRI ARANATZ Sakanako hiriska hortan ospatu zen urrian Nafarroako bertsularien norgeiagoen azkena. Bildu ziren *Perurena*, *Madariaga*, *Arozamena*, *Narbarie*, *Oreja*, *Yaben-go* karteroa eta bi *aresoar* gazte, *Zabaleta* eta *Aspiroz*. *Madariaga* izan zen gillendu zena, ondotik jarraituz ziotela *Narbartek* eta *Orejak*. *Aranzatarra* beraz gelditu zen Nafarroako txapeldun.

Pillotatoki estali ederrean zelebratu zen saioa erriko txistulariak tarteka arituz: azkenean *Arruek* ele sustagarri batzu esan zituen jai bururatzko. Eta gero afarian bertsulariei, beren kantetan frontoian baino gatz geiagoko bertsuak entzun genituen.

Bertsularien buruz-buruko txapelketan bein betikotz utzi beharko diegu bere gisa parte geienean, maiburukoen prestakizunekin emokatu, histu eta moteldu gabe bertsularien asmakizunak.

* * *

Sancho de ELSO-n urteurrena

1561 garren urtean imprimatu bide zen Iruñean edo Lizarran, bibliografo geienek diotenez, autore ez ezagun horren euskara-erdarazko *Dotrina* famatua.

Lope de ISASTI-k dio *navarro de bascos* zela, eta izendapen bitxi horrekin esan nai zen denbora haietan, baxenabartarra, *Benafarroa* eskualdeari *Tierra de bascos* izendatzen zioten bezala denek, Nafarrogarraikoak barne.

Autore hortaz deus ez dakigu eta are guttiago bere euskal izkiribuz, alerik ere ez paita gelditu iñunere. Nik amultsuki gordetzen dut orri zati autsi imprimatu batzuen lerro kopia bat; euskaraz eta erdaraz dago dotrinaren textoa. Beste aldi baterako, notak badituz artuak, lerro horien euskara eta erdara *Beriain*-en eta *Elizalde*-nekin berdinkaratu, *Antso ELSO*-koaren lerroak baiditazke.

* * *

Euskaltzaindiak antolatu Biltzarrak

Donostiako Errikoetxe zaarreko aretoan Santomas bi egunetan bildu ziren euskalari eta euskalzale multzo bat goiz eta atsalde-tan, *Symposium* delako baten bidez eleketa eta solasaldi jakingarriak entzun baiziran, bereziki leeneko egunean. Tiatrea, Umorea eta Irakas-kintza ziren solasaldi horien gaiak.

Labayen, Zubicaray, Aresti eta Larzabal (Zoko-ko erretorea) jaunak tiatraz mintzatu ziren goratik, gauza jakingarriak azalduz. Teatroak aintzineko bideetatik joan behar duenez edo bide berrietan abiatu eta berdin euskera usatuen aldetik, elabide franko daiteke. —Han gertatu ezpaiginen gure uste apala adiarazi nai ginuke pondu hortaz.

Oraiko erritarrentzat izkiriatu behar dela euskal teatroa iduri zaigu, eta ez emendik 50 urteen buruko daitezken euskaldunendako; al-dian aldikoa. Azken 50 urte hoketan usatu euskal-karikaturak ezin dirala geiago onartu aitortu ere behar da deblauki.

Bainan horrek ezdu esan nai komedia irriegin-garriak sobera zaizkigula. Mundu hits eta illun huntan parregin-arazteko ikusgarriak behar ditugu. Gai sakonegian edo izpiritu beltz eta eritu-takoan alabainan, mamitu ikusgarriak eztira gure erri sanoen gustokoak. Eta berriz diogu hunekin eztugula esan nai pentsa-arazten edo sendi-arazten duten obrarik behar ez ditugula. Bada gure artean norbait bide horietatik abia daitekena.

Bainan geienean uste dugu erdara horietako itzulpenekin gelditu beharko garela oraikotz; erbesteko antzerki aurrera-lari eta beltz horiek alde bat baztertuz, begi zorrotza behar da eta zentzua ere, arrotz izkuntzetako komedia izpiritutsu edo ernagarri zenbeiten autatzeko, itzulpenetarako. Geldi gaitezen beraz, erdiko bidean.

Izkuntzaren aldetik berriz bilkuran norbaitek esan zuen (txan-txetan ote?). Literatura ezdela kontuan artzeko. Jakina, literaturak teatroekin zer du ikusteko? Zapatagintzakin balitz edo bixigu errea prestatzearekin nonbait hor; ezta ala adiskide?

* * *

Gaia denaz bezenbatean erdal idazlari ospetsu batek (euskalduna bera) *Vitrina pintoresca* delako irakurgaiari huna zer dion; "...hace años en París en compañía de dos españoles... estuvimos a ver *El viaje del señor Perrichon*, de Labiche. Yo me rei, como se dice, las tripas. Ellos al salir estaban como ofendidos. —Esto es una payasada —afirmaron los dos—. —A mí me ha parecido admirable... "[dije].

"A mí me parece una superioridad la de un público de teatro o de libro que pueda llorar o reír. EN ELLO ESTA TODA LA LITERATURA.

"El que quiera aparecer como hombre importante debe defender una doctrina cualquiera con tesón y con seriedad. La sospecha de una sonrisa le puede desacreditar. Corrección, medida, algo de estilo. Nada de folletín ni de alegre farsa...

"Yo creo que se necesita un fondo de cultura para que el lector pueda divertirse leyendo una novela espeluznante, bien hecha, como las de Conan Doyle, por ejemplo, y un fondo de cultura y de benevolencia para ir al teatro y reírse de ver puestas en ridículo las costumbres y las ideas privativas de uno. Se dice que Sócrates fué a ver *Las Nubes*, de Aristófanes, donde le trataban al filósofo de una manera odiosa, y que encontró la comedia bien y discreta."

Pedagogiak eta aurren irakaskintzaz esperienzia luze baten ondorioak eta ideiak *Iulene Aspeitia* andereak azaldu zituen galantki eta zuhurki. Gai hortan naspilla gaitza dago gure artean; euskalzale bakoitza bere bidetik doaie. Hala hiru gauza bereziak naastekatzen dira batzutan; aur euskaldunei euskeraz irakurtzen irakastea; aur euskaldunei leen maillako jakinbeharrak irakastea, eta aur erdaldunei euskeraz irakastea; eta berdin halaber adineko ikasleekin.

Sail bakoxtarendako metodo diferenteak daudezi bereziak beste izkuntzetan, esperientziak erakatsirik frogatuak eta finkatuak.

Gu isla bat omen gara huntan ere eta ezdugu egia horiek jakin beharrik. Iztegi ttipi bat, eskoletako liburuxka osatzeko behar badugu, jo ta ke asiko gara bakoxta bere aldetik kultur-itzak asmatzen.

Eta lapurtarrek zenbeit itz erabiltzen ba dituzte guk eskas ditugunak (eta berdin azpiz gora), zer axola guri euskaldun geienak izaki ta, iparrekoak berriz dozena bakar batzuz besterik ez padira?

Ez ote ginuke, euskarakin eskolan asteko bere ala danik prestatu behar? Donostian bertan Aldundegitik eskeini ziguten, hiriko Ikastegietan euskara sar-arazteko diru poxi bat, eta bai itzala ere; zer erantzun dute Kolejio geienek?

Berdin aurten Donostiako alkateak bere meneko eskoletan asteko zerbait halako agindu zuen; komeni litzake eskeintza hori zer nola itzali den jakitea.

* * *

Goazen berriz Euskaltzaindiko biltzarrera. UMOREA gaia hartuz ele egokiak esan zituzten bai Arruek eta bai Sanmartin-ek ere. Bainan kasu! humorea eta humorisgoa ezta preziski *umore ona*.

Inglesen *humorea* ezta beti irriegangarria; eta batzutan goibel samar izaten oi da. *Umora ona* berriz gure artean parregiteko ulertzen da; gauzak saiets arin eta jostagarri batetik hartzea bezala da. Auxe begiratu beharra dute beraz idazlariek egiazki euskaldun irauteko.

* * *

Esan ere zen, Parisen gure lankide Mirandek eta Peillen-ek humorezko aldizkari bat ager-arazi gogo dutela IGELA izenarekin. Gai arifak erabili nai dituzte, bertsu eta kanta zaarrak ere bai, beste tokitan agertzera ausartzen ez diren ber. Gai ausartak erabiltzeko erabe guti dutela sifisten diegu, eta belarri minbera direnak aitzinetik abisatzen dituzte.

Jendealde gutiren, eta aski ikasiendako denezgeroz, IGELA-ren berri gogo onez ematen dugu.

Aita Villasante illabeteen euskal izenak bateratzeko asmo batez mintzatu zen.—A. Zabala, *Bilintx*-en bizitzaz jarduki zen, berri jaikingarriak emanez.

Biamunearan solasaldiek leku berean segitu zuten, euskal aste-kari-naiaz. Ugartek Arrue jaunari egin gutun bat irakurri zen, papergai harren baimenarako itxaropen zerbeit emanez. Gu baitan dago alde, agintza hortaz baliatzea, gauzak funtski prestatuz. Artikulo bat edo beste erdaraz izanagatik, ezginukela gutiatsi behar uste dut.

Elebiko eta bilinguismoaren aldekoa nauzu, irakurlea; hala ere lanik aski irauteko. Egungo egunean bazter kukutu-enean berean egiazki elebiko dira, eta jakina da euskaldun utsak diren tokietan aisago galtzen dela euskara, erdara aspaldi ezagun duten toki euskaldunetan baiño.

Euskal biltzarretan ere erdaraz aisago ari den norbait gerta baledi zerbait esan naia, jendetasuna erakutsiz entzun behar geniokela nago; eta hala ezin bada, guretako ezaugarri pobrea laiteke.

UMOREA denez bezenbatean, azkenean mintzaira iraun arazteko rago, Erresumako agintariei beharko geniokela eskatu, mendarteko eskualde ttipi zenbeiten esitzea eta mugarritzea, han barrenean begiraturaz euskaldunek beren oitura, Ipar Ameriketara indio-larrugorri kastak xahutzetik begiratzeko egin duten bezala *erresalbu* (*Reservations*) izeneko lurraldetan.

Altaa, kontent gintazke toki basa batzuetan bederik segurta aal baledi euskararen iraupena!

Nazario OLEAGA MUGURUZA hil zaigu

Lotazillako 5 garrean zen gure lankide maitea. Euskaltzaindikoa egiten zen eta azken egunak arteo Euskal Akademian idazlaria izan da. Bilbon sortua 1884 garren urtean, hiri berean hilla. Bilbotarra izanagatik, Bizkaiko euskara ederra beretakotua zaukan eta hunen gatza eta bizitasuna, mintzazean agertzen zitzazkon.

Tradizioezalea zen gaztedanik eta berrietan maiteena euskara zedukan. Gure dolumin agurrik sendikorrenak bere senideeri.

APAT-ECHABARNE.

